

GRENDEL LAJOS

Mátyás király New Hontban

Kamaszkorában Schiller Mihály arról ábrándozott, hogy majdan híres költő lesz, a szép szavak mestere, mígnem egy napon rá kellett ébrednie, hogy csúnya világba született, amelyhez a szép szavak sehogyan sem illenek. Mint ahogy Király elvtárs, a városi párttitkár sem vett föl szmokingot, amikor a hatvanadik születésnapjára rendezett banketten azt a sok színes televíziót kapta. S bár Schiller Mihály még innen volt a harmincon, máris úgy emlékezett a közeli múltra, mintha régi, megsárgult fényképek között turkálna. Semmi nosztalgia nem érzett kamaszkora bolond álmaitól. Meglehet, azért sem, mert nagyot fordult a világ. Ami fekete-fehér volt azelőtt, mostanra mind kiszínesedett, de ez a színpompás tarkaság inkább lehangolta, mint lelkesítette. Amikor a textilüzemet, ahol segédraktáros volt, felszámolták és ő az utcára került, eleinte élvezte az ölébe hullott szabadságot. Ám az eufóriája nagyon hamar elmúlt. A világ kiszámíthatatlan és ellenséges lett. Se pénz, se posztó, hajtogatta keserűen a barátainak, amíg azok meg nem unták a nyavalygását, s attól fogva nagy ívben kerülték őt. Schiller Mihály magára maradt, mint egy bezárt bánya, amely hiába rejt még tömérdek kincset, ha arról senki sem tud. Nagy nyomorúságából a Macával való megismerkedése húzta ki.

Maca a városka egyik ismertebb széplánya volt, noha még csak újonc a szakmában. Schiller Mihálynak régóta nem volt tartós kapcsolata, alkalmi barátnőivel három-négy hétnél tovább nem bírta ki, de az is megesett, hogy a lányok untak rá. Egyetlen nagy szerelme, gimnáziumi osztálytársnője, az érettségi bankettjükön lecserélte őt egy főiskolás srácra, akit nyilván perspektivikusabb partnernek talált. Schiller Mihályt a kudarc miatt érzett szégyen nagyon letörte, s ettől kezdve félt a tartós kapcsolatokról, félt a szerelemtől, a mélyebb érzések örvényeitől, egy újabb kudarctól. Egy idő után az a határozott meggyőződése alakult ki, hogy aggregénysorsnak néz elébe, s úgy érezte, habitusának nagyon is megfelel az ezzel járó kellemes érzelmi kötetlenség. Így amikor a majális délutáni forgatagában Maca belépett az életébe, ez az első pillanatban éppúgy nem tűnt jelentős eseménynek, ahogy egy nyári zápor sem okoz mindjárt árvizet. Látásból régóta ismerte már a lányt, egy kicsit tetszett is neki a csinos arca és a filigrán, de arányos alakja, másfelől azonban hallott egyet-mást arról, hogy ez a szőke, ártatlannak látszó tündér miféle ipart űz valójában. Mert bár Maca diszkréten űzte az ipart, azért az ilyesmi nem maradhatott titokban egy kisvárosban, ahol mindenki a foltokat keresi a mások becsületén, csak hogy

különbnek látszódjék. Schiller Mihály ezért, ha olykor megkívánta is a lányt, közeledni nem mert hozzá. Ahhoz, hogy egymásra találhassanak, el kellett jutnia a kilátástalanságnak arra a fokára, ahol mindenféle morális skrupulus, előítélet és a jólneveltségből származó beidegződés egyik pillanatról a másikra elveszíti súlyát. Amikor a sztereotípiák nagyra fújt léggömbje szétpukkan.

Ezen a majálison az elkeseredésnek ehhez a pontjához érkezett el, s ennek talán valami külső jelei is láthatók voltak rajta, mert Maca egészen biztosra ment, amikor megszólította őt a céllövölde előtt. Schiller Mihályt előbb a szégyenpír öntötte el, de a következő pillanatban valami esztelen bátorság kerekedett felül a félszégén, a mostantól kezdve semmi sem számít hatalmas, felszabadító érzése.

- Tudom, hogy tetszem neked. Te is tetszel nekem - mondta Maca. - Hát akkor minek alakoskodjunk?

Máskor az ilyen egyenes beszédű Schiller Mihály megrettent volna. Most azonban Maca őszinteségét meghatónak találta. Semmi megtervezett színpadiasságot vagy ügyetlenül leplezett hamisságot nem hallott ki a lány vallomásából. Ettől a pillanattól kezdve azt sem bánta többé, hogy Maca, őszinteség és egyenesség ide vagy oda, tulajdonképpen mégiscsak egy kurva. Mint azt többször is elmondta, a helyzet alapvető egyszerűsége és egyértelműsége ott, a céllövöldénél, abban a különös, elvarázsolt pillanatban lenyűgözte és lefegyverzete.

Később, immár este, Schiller Mihály kétszobás lakásában, egy jóval kevésbé elvarázsolt, bár még így is kellemes pillanatban az egyszerű helyzet bonyolultabbra fordult. Schiller Mihály már akkor gyanút foghatott volna, amikor a lány nem kért tiszteletdíjat az odaadásáért. Ezt Schiller Mihály az együttlétük legforróbb pillanatát követő, s bizonyára nagyon is érthető elbambulásában burkolt szerelmi vallomásként fogadta, s valami ezzel egyenértékű nagyúri gesztussal szerette volna rögtön viszonzni.

- Akkor kérj valami mást - vetette oda a pamlagról az öltözködő Macának.
- Igazán kérhetek? - csipogta a lány.
- Amit csak akarsz.
- Szeretnék itt maradni éjszakára - mondta Maca.

A lány kérését Schiller Mihály a legkevésbé sem furcsállotta, hanem újabb, talán meg sem érdemelt ajándékként fogadta.

- Csak maradj - mondta kegyesen.

Az egy éjszakából azután, Schiller Mihály készséges beleegyezésének köszönhetően, nagyon sok éjszaka lett. Maca ugyanis másnap reggel, könnyeivel küszködve, bevallotta, hogy többé nincs hová lehajtania a fejét, mert a bátyja válófélben van és hazaköltözött, mert továbbá az csak egy garzonlakás, amely a bátyjéé, s amíg ő ott lakik, semmiféle erkölcstelen légyottokat nem tűr meg,

s ha akárki gusztustalan vén szatír odapofátlankodik, annak lemetszi és uborkásüvegbe rakja a farkát. Egyébként Maca, ha jó útra tér, maradhat, ameddig akar, s talán valami tisztességes állást is tudna szerezni neki, persze nem holnap, mert ebben a kurva világban nem megy az ilyesmi egyik napról a másikra. Schiller Mihályt Maca töredelmes és érzelmileg kellőképpen átfűtött valómása kijózanította, másfelől viszont helytelenítette Maca bátyjának szívtelességét, amit megint csak másfelől, vagy talán harmadfelől, a lelke mélyén megértett, s ilyenformán abba a bizarr helyzetbe került, hogy kénytelen helyteleníteni valamit, amit egyébként teljesen helyesel. S amint az vele nemegyszer megtörtént már, ismét a szíve érveire hallgatott az észérvek ellenében.

– Majd csak lesz valahogy – jelentette ki nagylelkűségétől némileg megmámorosodva. Macának pedig több sem kellett.

– Akkor fogjunk össze – mondta mindjárt, ösztönösen megérezve a pillanat kivételességét, a pillanatét, amely ha nem cselekszik azonnal, tovaszáll, és többé nem tér vissza.

– Mi az, hogy fogjunk össze? – kérdezte Schiller Mihály.

– Nincs vesztenivalónk – folytatta a lány. – Se neked, se nekem. Mi itt senkinek sem kellünk. Vagyis hát kellünk, de nem úgy, ahogy szeretnénk. De *azt* is meg lehet szokni.

Ettől a naptól fogva Schiller Mihály nem gondolt többé elszállt ifjúságára, az önsajnálatot kiirtotta magából, szívét és akaratát megkeményítve nézett szembe balsorsával s foglalta el helyét a városka társadalmának peremén, az árokszélen. Azt a helyet, amelyre mások nem pályáztak, amelyet senki sem irigyelt tőle, ahol végre a maga ura lehetett. Macának nem volt kiterjedt klientúrája, sosem a mennyiségre, mindig a minőségre tekintett, partnereiben a megbízhatóságot és hűséget részesítette előnyben. Hítelre azonban a legmegbízhatóbbaknak sem dolgozott. Ha új ügyfél bukkant föl a láthatáron, Schiller Mihály dolga volt, hogy a fickó körmére nézzen, hogy földerítse magánélete zugait, anyagi helyzetét, hogy az előéletében kutakodjon, hogy egészségi állapota felől megbízható értesüléseket szerezzen, hogy kipuhatolja, személyiségét nem terhelik-e veszedelmes devianciák, s ha módjában állt volna, az illető álmait is tüzetes vizsgálatnak vetette volna alá, hiszen az álmokban mutatja meg magát fügefalevél nélkül a lélek. Az újoncoknak tehát ki kellett állniuk egy bizonyos türelmi idő megpróbáltatásait is, mielőtt bebocsátást nyernének a paradicsomba. Erre a legtöbben hamar ráuntak, s más, könnyebben megkapható lányok után néztek, bár ezekből nem volt nagy választék a városban. Akik viszont a hosszadalmas procedura ellenére is kitartottak Maca mellett, nem bánták meg állhatatosságukat.

Egy idő után Schiller Mihály leegyszerűsítette a felvételi vizsgát. A jelentkezőnek két ajánlólevelet kellett bemutatnia, amelyet megbízható személyek,

lehetőleg Maca kipróbált, régi kuncsaftjai írtak, természetesen álnéven, hogy a diszkréció nem várt események bekövetkezésekor se csorbuljon. Az ajánlók, vagy más szóval lektorok, többnyire alapos munkát végeztek, bár előfordult, hogy néha elfogultak voltak. Az ajánlások mellé a jelentkezőknek részletes önéletrajzot kellett csatolniuk, továbbá orvosi bizonyítványt és egy nyilatkozatot, hogy mások *ilyesféle* szolgáltatásairól lemondanak. Schiller Mihály és Maca ezután kiértékeltek az iratokat, ám a végső döntést Maca egyedül hozta meg. Maca irtózott a kockázatoktól, s a jelentkezők közül igyekezett kiszűrni a kététes személyeket, zsebtolvajokat és más bűnözőket és bajkeverőket, akik a testi épségét is veszélyeztethették volna. Schiller Mihály pedig azzal áltathatta magát, hogy lakása falai között nem holmi közönséges kurválkodás folyik, hanem egy ősi iparág modernizálása.

Schiller Mihály élete ettől kezdve (hiába volt rengeteg szabad ideje) nagyrészt szobafogságban telt. Maca délután kettőkor, háromkor, néha négykor kezdte a műszakot, s bár éjfél után nem fogadott látogatót, megesett, hogy az utolsó vendég hajnalig maradt. Schiller Mihály feladata az volt, hogy a konyhában éber testőrként posztoljon, s ha kell, erélyesen közbelépjen. Erre a célra egy rugós bicska meg egy gumibot állt rendelkezésére, amelyet egy leszázalékolt rendőrtől kapott ajándékba. Használni azonban egyik fegyvert sem használta. Maca vendégei, hála a körültekintő válogatásnak, egytől egyik kifogástalan úriemberek voltak. Schiller Mihály akár el is mehetett volna hazulról, ha a kötelességtudata nem tartja vissza. Ha nagyon felajzották a szobából áthallatszó sikolyok, bekapcsolta a rádiót. Hiába próbálta azonban elfoglalni magát, rettenetesen unatkozott. A tévzés vagy az olvasás csak rövid időre tudta lekötöni. Keresztrejtvényeket fejtett, sakkfeladványokat oldott meg, máskor viszont csak bámult ki az utcára, isten tudja, milyen soká. Egy időben a festegetéssel is megpróbálkozott, de hamar rájött, hogy nincs hozzá tehetsége. Kamaskorában egész jól gitározott, s most újra elővette a hangszerét, ám Maca megtiltotta, hogy játsszon, mert, úgymond, a gitárzene zavarja némelyik partnerét. Vannak, akik begörccsölnek tőle, akik úgy érzik, hogy ilyenkor mintha kilesnék őket. Volt olyan vendégük is, aki kutyasétáltatás közben ugrott föl hozzájuk, és bizony előfordult, hogy a kilincshez szíjazott kutya összepiszkította az előszobát. A legjobban Schiller Mihály mégis a szivarozó vendéget utálta, aki amellet, hogy bebüdösítette és összehamuzta a lakást, még arrogáns is volt. Az is megtörtént néha, hogy valamelyik ügyfél a megbeszélés időpontjában érkezett ugyan, de a másik még nem távozott. Ilyenkor Schiller Mihály elbeszélgetett a sorára váróval politikáról, nőkről, a meglódult inflációról, a közeledő karácsonyról, gyereknevelésről és mindenféle egyéb hasznos és haszontalan dolgokról. Egy művelt egyetemista fiatalember valóságos kiselőadást rögtönzött a kínai kultúráról és a helyes táplálkozásról. Schiller Mihály úgy

érezte, lakásában szinte lüktet az élet, ő mégis rendre kimarad ebből a lüktetésből. Érdekesebbnél érdekesebb emberek adják nála egymásnak a kilincset, s hoznak magukkal egy-egy szeletet az élet mélységeiből, őt azonban kirekesztik a világukból.

Schiller Mihály szobafogságát csupán a vasárnapok és az ünnepnapok szakították meg. De az ilyenkor rászakadt szabadságnak sem tudott igazán örülni. A szomszédok nem viszonzták a köszönését, az utcán megnézték őt és össze-súgtak vagy összeröhögtek a háta mögött. Az utcán, érthető okokból, Maca ügyfelei sem óhajtották megismerni. Mindenfelől néma megvetés áradt feléje, s ez nagyon elszomorította. Még az a tudat sem vigasztalta, hogy végre nincsenek filléres gondjai.

Nemsokára olyan jól ment a soruk, hogy a következő év nyarán elutazhattak külföldre. Két hétig nyaraltak Svájcban, és bebarangolták a fél országot. Amit látott, hallott, tapasztalt, elkápráztatta Schiller Mihályt. A rendezett kertek és udvarok, a pompás sajtok, a roppant gazdagság, még a mindenütt érezhető édeskés trágyaszag is. Elkápráztatták a fenséges hegyek, a völgyekben megbúvó falucskák és városkák, a tisztaság, az árubőségben tobzódó üzletek kirakatai, a nyugalmas élettempó. Minden. Ebben az országban minden óraműszerű pontossággal működött, rendet, biztonságot és eleganciát árasztott, s ami különösen elnyerte rokonszenvét, ebben az eleganciában csipetnyi hiálkodást sem talált. Néhány nap után azonban mindez feszélyezni kezdte. Úgy érezte, mintha egy múzeumba tévedt volna be. Sáros cipőben, szakadt ruhában, izzadságszagba pácolódva. Feszélyezettségét fokozta, hogy bárhová mentek, az emberek mindenütt keresztülnéztek rajtuk. Mintha ideérkezésük előtt otthonról egy rosszakarójuk értesítette volna az összes svájci állampolgárt, hogy ő, hiába is szeretne annak látszani, nem úriember, mint ahogy a társaságában levő nő sem úriasszony. Szorongásának az lett az eredménye, hogy napjában többször is megfürdött, cipőjét előbb reggel, majd délután is fényesre polcolta, s a legnagyobb hőségben is nyakkendőket kötött. Egy este, vacsora után, néhány percre odaült az asztalukhoz a panzió üzleti úton levő tulajdonosának a felesége, és megkérdezte:

- A maguk országában mindenki olyan, mint maguk?

Schiller Mihály meglepetésében és zavarában majd lefordult a székéről.

- Miért? Milyennek lát minket? - kérdezett vissza rossz németséggel.

- Egyszerűnek - mondta a svájci asszony. - Nagyon egyszerűnek.

Schiller Mihály nem tudta megállapítani, hogy ez most dicséret akar lenni vagy elmarasztalás.

- Tetszik tudni - hebegte - , mi sokáig el voltunk nyomva.

- Ó igen - bólintott részvétellel az asszony. - Hallottam róla. Elnyomottnak lenni az nagyon rossz lehetett?

- Rossz volt – erősítette meg az asszony szavait Schiller Mihály olyan hangsúllyal, mint aki ezt kész írásba is adni.

- De most már arrafelé sem éheznek az emberek?

Schiller Mihálynak az lett volna a kötelessége, hogy fölháborodjék a fölöttebb tájékozatlan asszonyság jóindulatú naivságán. Ez legalábbis hazafias kötelessége lett volna. Mert mit képzeli ez a bárgyú nőszemély? Hogy őt és Macát talán bizony Etiópiából szalajtották? De aztán inkább lenyelte a mérget, végtére is az asszony nem sértésnek szánta a kérdést, a hazafias pózokat pedig Schiller Mihály világéletében utálta.

- Már nem éheznek – felelte a legnagyobb nyugalommal a panziósné várákozásának megfelelően, s lám, az asszony máris hálás mosolyt küldött neki cserébe. De azért továbbra sem tágított.

- És maguk is éheztek? – kérdezte.

Schiller Mihály készségesen bólintott.

- Hogyne. Rengeteget.

- Borzasztó – sápirozott a kedves svájci asszony, s úgy látszik, a fejébe vette, hogy még ennél is komolyabbra fordítja a szót. – Na és ha... De nem szeretnék tapintatlan lenni vagy sebeket föltépni, mégis... Megenged még egy kérdést?

- Hát persze – bólintott Schiller Mihály nagylelkűen. – Natürlich.

- Ön börtönben is ült?

- Hát hogyne – mondta önérzetesen Schiller Mihály, és imponált neki, hogy a tekintélye szemlátomást megnőtt az asszony szemében. – Politikai okokból.

- Borzasztó – suttozta maga elé, a fehér abroszra az asszony. – Ön politikus?

- Nem.

- Hanem?

- Szabadúszó vagyok. Svimmerfráj.

- Svimmerfráj? – ámult el az asszony. – Az meg mit jelent?

- Verseket írok. Költő vagyok. Azért csuktak börtönbe, mert rendszerellenes verseket írtam – vágta ki a rezet Schiller Mihály.

- Fantasztikus – csillant föl a panziósné szeme. – Ez igazán bámulatos... És a kedves fiatalasszony? Ő mivel foglalkozik?

- Ő is szabadúszó – mondta Schiller Mihály.

- Nahát ez igazán fantasztikus – csapta össze a tenyerét a kedves asszony. – Ő is verseket ír?

- Nem.

- Regényeket?

- Nem egészen – mondta Schiller Mihály. – Tulajdonképpen...

- Igaza van – vetett véget váratlanul a Schiller Mihály számára kedvezőtlen irányba kanyarodó beszélgetésnek az asszony. – Nem rám tartozik. Én min-

denesetre nagyon sokat tanultam ma öntől. És büszke vagyok rá, hogy önök a vendégeink lehetnek.

Azzal magukra hagyta őket, és átlibbent egy másik asztalhoz, Schiller Mihály pedig eldicsekedett Macának, aki egy kukkot sem értett németül, hogy egyszeriben mekkorát nőtt a reputációjuk. Maca azonban nem örvendezett, inkább gondterhelten hallgatott, és laposakat pislogott a többi asztal felé.

- Csak baj ne legyen belőle – aggodalmaskodott.

- Miféle baj?

- És ha kitudódik, hogy ami hetet-havat összehordtál, annak a tizede sem igaz?

- Ugyan már – legyintett fölényesen Schiller Mihály. – Honnan tudnák meg? Kitől?

Erre Maca egy kicsit megnyugodott, s később, immár a szobájukban, azon tanakodtak elalvásig, ugyan miféle hivatást vagy foglalkozást találjanak ki Macának, ha netán a panziósné vagy valaki más megint elővenné a dolgot. Színesnő legyen-e vagy zongoratanár? Végül azt sütötték ki, hogy citeraművész. Ezt a hangszeret úgysem ismerik Svájcban, míg a zongorát igen, s elképzelni is szörnyűséges, hogy a panziósné, amilyen rámenős, kerít valahonnan egy zongorát, s felkéri Macát, hogy Chopin- vagy Liszt-darabokat adjon elő. Maca azonban még így is pánikba esett.

- És mi van, ha mégis ismerik a citerát?

- Az lehetetlen – mondta Schiller Mihály.

- Biztos vagy benne?

- Nem – vallotta be kényszeredetten Schiller Mihály.

A legjobb lett volna tüstént utánajárni a dolognak, csakhogy Schiller Mihálynak fogalma sem volt, miképpen mondják németül a citerát. Ha nincs rá szavuk, akkor minden rendben van. De az is lehet, hogy ők is citerának hívják, s akkor az azt jelenti, hogy ismerik, sőt, a panziósné is rejteget egyet a padláson, s mindjárt hozza is. Akkor aztán tényleg itt a világvége!

- Majd azt fogjuk mondani, hogy te csak magyar citerán tudsz játszani – indítványozta Schiller Mihály.

- Miféle magyar citerán? – sikította Maca.

- Majd azt mondjuk, hogy a magyar citera az más – tört ki indulatban Schiller Mihály. – Hogy a magyar citera az nem olyan, mint a német citera.

- Mért, az milyen? – hisztériázott tovább Maca.

- Mit tudom én? – nyöszörögte Schiller Mihály. – Azt sem tudom, hogy a magyar milyen.

Egy darabig döbbsen hallgattak, mintha kómába estek volna. Majd Maca elkezdett bögni.

- Kellett neked azzal a vén csoroszlyával szóba állnod! – zokogta.

Azon az éjszakán mind a ketten nyugtalanul aludtak, reggel pedig Maca közölte, hogy beteget jelent, s többé ki sem teszi a lábát a szobából. Schiller Mihály hasztalan könyörgött és rimánkodott. Maca többé hallani sem akart cite-rákról, se magyarról, se németről, sőt más hangszerekről, még köcsögdudáról sem. Schiller Mihály végül kénytelen volt egyedül lemenni reggelizni, s olyan görnyedten, keservesen vánszorgott le a nyikorgó falépcsőkön, mintha homokzsákokot cipelne.

Az étteremben pedig a panziósné lesben állt már, mintha csak azért kelt volna fel egy órával korábban, hogy lecsapjon Schiller Mihályra, és leleplezze a hazugságait. Ámde inkább kedvesen mosolygott. Elkísérte Schiller Mihályt az asztalához, s útközben tapintatosan megérdeklődte, hol késik a kedves fiatalasszony.

- A feje – mondta Schiller Mihály.
- A feje?
- Das Migrén – vetette oda sajnálkozva Schiller Mihály.

Közben mindenfelől barátságos arcok fordultak feléjük, kétség sem lehetett afelől, hogy a panziósné minden vendégét tájékoztatta már Schiller Mihály sanyarú múltjáról. Ez egy darabig legyezgette Schiller Mihály hiúságát, s szeretett volna sokáig sütkérezni a népszerűségben. Még a Nap is úgy tűzött oda a teraszra, mintha ma kizárólag az ő kedvéért kelt volna fel.

- Van egy óriási kérésem – duruzsolta a panziósné, miközben kitöltötte a kávé Schiller Mihály csészéjébe. – Tulajdonképpen nem is csak az enyém, hanem mindnyájunké – mutatott körbe.

- Mi legyen az? – mosolyodott el Schiller Mihály.

- Arról lenne szó, hogy ma este a társalgóban tarthatna nekünk élménybeszámolót.

- Hogy mit? – húlt meg a vér Schiller Mihály ereiben.

- Élménybeszámolót. A börtönről, az elnyomásról, a hazafias versekről, az éhezésről. Nekem itt csupa német és osztrák vendégem van. Meg egy-két svájci. Mi, hogy úgy mondjam, kimaradtunk ezekből a dolgokból... Nálunk csak az éhezik, aki éppen fogyókúrát tart. És, sajnos, hazafias versekre sincs szükségünk. Nálunk anélkül is mindenki hazafias.

- Sajnos, nem lehet – tört ki a bánat Schiller Mihályból.
- Miért? – kérdezte az asszony.
- Láthatja, kérem, hogy én nagyon rosszul beszélek németül.
- És milyen nyelven beszél? – érdeklődött az asszony.
- Magyarul és szlovákul.

A panziósné ezen eltűnődött, de nemsokára kisimultak a ráncai.

- Nem probléma – mondta. – Frau Hildegard – mármint ő – nem ismer lehetlent.

Ez elég vészjósloán hangzott. Ahhoz semmi kétség sem férhetett, hogy amit Frau Hildegard a fejébe vesz, azt ezer akadályon is átverekszí. Schiller Mihály megint kezdte sötéten látni a jövőjét. A citerázást feltehetőleg megúszták ugyan, de ez az újabb erőpróba sem látszott veszélytelennek. Másfelől, ha elutasítja a kérésüket, gyanúba keverheti magát, hogy ő csak egy felelőtlen szószátyár, vagy egy pökhendi, fennhéjázó alak.

- Hát jó - mondta hangosan, hogy a szomszéd asztaloknál is hallják. Azok pedig megtapsolták.

Fél órával a nagy érdeklődéssel várt előadás előtt a panziósné bemutatta Schiller Mihálynak a tolmácsot, egy helyi orvost, aki a hetvenes évek elején szökött meg Budapestről, Ziegler Csabának hívták, erősen kopaszodott és őszült, s jó kedélyű, tréfás fickónak látszott. Frau Hildegard, mint aki megtette a kötelességét, magukra hagyta őket. Az orvos azon nyomban udvarolni kezdett Macának az ötvenes éveikben járó, elvált férfiak gátlástalanságával. Szóáradatát Maca nehezen tűrte, s a férfi tolakodó kérdéseire kurta igenekkel és nemekkel válaszolt, nehogy véletlenül elkövessen valami modortalanságot, amiből a szemfüles orvos tüstént rájönne, hogy ő nem úriasszony. Aztán már csak, fogait összeszorítva, hallgatott. Amikor az orvos belefáradt az udvarlásba, végre Schiller Mihályt is észrevette, de csak annyira, mintha a szép asszony néma testőre lenne. Maca ekkor jobbnak látta, ha félrevonul. Az orvos sóvár pillantást vetett utána, majd megragadta Schiller Mihály karját, s halkán megjegyezte:

- Szép asszony a feleséged. És nagyon komoly. Nekem mindig is a komoly nők voltak a gyengéim.

Schiller Mihály nyelt egyet, és megpróbált vicces lenni.

- Nem eladó - mondta.

Az orvos ezen nevetett, és barátságosan hátbaveregette Schiller Mihályt.

- Szóval, te költő vagy?

- Igen - mondta Schiller Mihály önérzetesen.

- Hm... - dünnyögte az orvos. - Szép hivatás. De egy kicsit archaikus.

- Nálunk nem az - felelte erre Schiller Mihály még önérzetesebben.

- Persze, persze... - bólogatott az orvos. - Tudod, én már nagyon régen elszakadtam a hazámtól. Nem is vágyom vissza.

Ekkor hirtelen megint ott termett a panziósné, és beinvitálta őket a társalgóba. Tizenhárom roppant elegánsan öltözött férfi és kikent-kifent, felékszerezett asszonyság ülte körbe az asztalokat. Schiller Mihályt tapssal fogadták, mint valami hírességet, akit a képes magazinok lapjairól jól ismernek már, akit csodálnak, másfelől viszont egy kicsit le is nézik, tudván, hogy a hírnév talmi ragyogása hamar megfakul ebben a rohanó világban. Schiller Mihály külön-külön mindnyájukat ismerte már látásból, most azonban, ahogy így összecsődül-

tek a kedvéért, s a nyárias vagy sportos öltözküket ünnepélyesebbre cserélték, éktelen lámpaláz fogta el. Megbotlott az egyik szék lábában, és majdnem hasra esett. A hölgyeknek és uraknak azonban az arcizruk sem rándult. A derengő lámpafény viaszárgára festette bőrüket. Sápadtaknak látszottak, mint meganynyi aszott múmia, rendíthetetlenül komolyak voltak, mint valami esküdtszék, amely előtt a legelszántabb lélek is egyszer csak remegni kezd, s kicsinek érzi magát, mintha tomboló vihar közepébe került volna.

Legelőször Frau Hildegard emelkedett szólásra, de olyan ünnepélyesen és választékos szavakkal vezette be az estet, hogy Schiller Mihály csak minden tizedik szavát értette. Maca a legtávolabbi asztalhoz ült le, s nagyon szerencsétlennek és magányosnak látszott. Ijedtsége még fokozódott is, amikor Frau Hildegard felszólította, hogy üljön át ide, közéjük, a férje mellé, hiszen bizonyára az ő kitartása és hűsége segítette át Schiller urat a legnehezebb akadályokon. A közönség Macát is megtapsolta.

És ekkor csoda történt, egycsapásra elmúlt Schiller Mihály lámpaláza. Mesélni kezdett. Először arról, hogy hiába szeretett volna érettségi után művészettörténetet hallgatni az egyetemen, oda a származása miatt nem vették föl. Nem mintha a szülei burzsujok vagy földbirtokosok lettek volna, az apja csak egy egyszerű cukrászmester volt, viszont vallásos, templomjáró emberként ismerték a városban, így a város kommunista urai is, akik a hit gyakorlását főbenjáró bűnnek tekintették. De mivel a vallásossága miatt mégsem csukhatták börtönbe, másképpen próbálták megkeseríteni az életét. Bosszújuk része volt az is, hogy megakadályozták fiának, vagyis Schiller Mihálynak a bejutását az egyetemre. Schiller Mihály később Pozsonyba költözött, hogy ne legyen mindennap apja ellenségeinek a szeme előtt, azonkívül egy nagyobb városban könnyebb elrejtőzni és munkát találni, mint egy vidéki porfészekben. Eleinte alkalmi munkákból tengette életét, majd sürgönykézbesítő postás lett. Szabad idejében sokat olvasott, és verseket írt. Hamarosan barátokra is szert tett, beiratkozott egy német nyelvtanfolyamra, és megismerkedett Macával. Nagy, lángoló szerelem lobbant fel közöttük. Maca is sokat gürcölt és éhezett ezekben a nehéz esztendőkből, ráadásul egyedül gondozta bÉna, özvegy édesanyját, aki az ő szerető gondoskodása nélkül már régen elpusztult volna. Schiller Mihály nemsokára Macához költözött, hogy megossa az öregasszony ápolásának terheit Macával. Sokat nélkülöztek ebben az időben, de boldogok voltak.

Valamelyik szép, langyos tavaszi estén egyik egyetemista barátja elvitte Schiller Mihályt egy zárt körű rendezvényre, hogy ott olvasná föl néhány versét. A felolvasásra egy külvárosi bÉrház alagsori, levegőtlen mosókonyhájában került sor. Az összejövetelnek igen különös, már-már konspiratív hangulata volt. A mosókonyhában csak három gyertya égett, s vetítette a csupasz falakra a sok avantgárd mÉvész roppant árnyékát. Schiller Mihály verseit ovációba

torkolló elismerés fogadta. Valaki felajánlotta, hogy sokszorosítja a verseket. Így is lett. A fiatal művészek minden hónap utolsó szerdáján gyűltek össze a külvárosi bérház mosókonyhájában, ahol éjszakába nyúló, szenvedélyes vitákban tisztázták elképzeléseiket a jövő művészetéről. Schiller Mihályt, jóllehet nem is ő volt a legidősebb a társaságban, nemsokára mindenki mesternek szólította.

Aztán valaki, talán egy beépített ember, följelentette őket, s egy napon Schiller Mihályt letartóztatták. Államellenes izgatással vádolták, s törvénytelenül, per és bírósági ítélet nélkül tartották fogva tíz hónapig. Maca és a barátai semmit sem tudtak a hollétéről, a hatóságok pedig eltűntnek nyilvánították. Ezalatt a tíz hónap alatt még csak vizsgálat sem folyt ellene. Egyszerűen csak kivonták a forgalomból, mint egy meghibásodott villamoskocsit. Nyilvánvalóan arra ment ki a játék, hogy megfélemlítsék. Egy éjszaka, például, beülteték egy lefüggönyözött autóba, és kivitték az állatkertbe. Itt a két rendőrtiszt közölte vele, hogy ütött az utolsó órája, majd betuszkolták az oroszlánkretrebe. Itt Schiller Mihály megtudhatta, mi is az a halálfélelem. Azt ugyanis nem kötötték az orrára, hogy addig, amíg ő a ketrec lakója lesz, az oroszlánokat máshová költöztették. Bizony, abban a régi, elnyomó rezsimben a titkosrendőrség mindenütt jelen volt, még az állatkertben is. S ha úgy akarták, még az oroszlánok is nekik dolgoztak. S amíg ő odabent, a ketrecben halálos verítékben fürdött, a ketrecen kívül a két martalóc jókat röhögött a heccen. Aztán amikor elunták a szórakozást és Schiller Mihályt kiengedték az „oroszlánbarlangból”, az egyik rendőr kioktatta: „Jegyezd meg, apuskám, hogy mi akármit megtehetünk veled!”

Idáig érve Schiller Mihály néhány kurta, de optimista mondattal befejezte előadását. Elfogta az aggodalom, vajon az állatkerti históriával nem lőtt-e túl a célon. Ösztönei azt súgták, eddig és ne tovább. Hallgatósága talán nem fogott gyanút, a budapesti orvos azonban igen. Őt, aki az otthoni viszonyokat valamelyest ismerte, nehéz lett volna átverni. Ezzel szemben Frau Hildegardról sugárzott az elégedettség meg valami utálatos, cukros büszkeség, amelyet cirkuszi idomárok arcán látni egy-egy sikeres produkció végén. Ha Schiller Mihály néha rásandított, máris idomított majomnak érezte magát. Az előadást követő csevely hullámai azonban egyszer csak összecsaptak Schiller Mihály feje fölött. Az egyik különösen kidekorált osztrák hölgy felszólította, mondaná el néhány versét, az sem baj, ha magyarul, egy versnek a hangzásából is következtetni lehet a mondanivalójára. Schiller Mihály hebegett-habogott, hogy talán majd máskor, holnap, meg hogy ő fejből nem tudja a verseit, mert azok hosszúk és tele vannak bonyolult költői képekkel, de a hölgy nem tárgított, s mások is unszolni kezdték. Schiller Mihály egy pillanatra végképp kiesett a szerepéből.

S hamarosan talán a legrosszabb is bekövetkezett volna, ha az orvos az utolsó pillanatban nem siet a segítségére.

– Mondd el nekik az Anyám tyúkját, azt talán csak tudod – súgta oda Schiller Mihálynak. – Ezeknek úgyis mindegy, hogy mit mondasz.

És Schiller Mihály, szégyenpírban égve, meg-megremegő hangon, elszavalta az Anyám tyúkját. Mérsékelt sikert aratott vele. Frau Hildegard is egy kicsit mintha csalódott lett volna, de lehet, hogy ez csupán a magyar nyelv különös-képpen egzotikus szavainak és dallamának szólt. Schiller Mihály elnézést kért, és kirohant a toalettre. Most már száz százalékgig biztos volt benne, hogy az orvos tudja, amit senkinek sem lenne szabad tudnia ezen a helyen. És ha ő tudja, hamarosan mindenki tudni fogja. Zajos, tomboló hasmenése alighanem csupán a nyitánya volt annak a vígoperának, amelynek a csúfos főszerepét kell nem-sokára eljátszania. És kis híján szívrohamot kapott, amikor meggyötörten és a közelgő megszügyenüléstől rettegve kilépett a vécéfülkéből. A mosdó ajtajából ugyanis Ziegler Csaba vigyorgott rá.

– Bravó – mondta ironikus éllel. – Most már elhiszem, hogy költő vagy.

Schiller Mihály megmosta a kezét. A mosdócsésze fölötti tükörből sápadt, rezignált arc nézett vissza rá.

– Szélhámosnak tartasz, ugye? – nyöszörögte halkán, elcsukló hangon.

– Szóra sem érdemes – legyintett az orvos. – Ezeknek legalább néhány percig rossz lesz a lelkiismeretük. Rájuk fér. Aztán úgyis elfelejtik az egészet. Végül is azt kapták, amit vártak tőled.

Schiller Mihályt annyira meghatotta az orvos megértő nagyvonalúsága, hogy hálából akár még Macát is átengedte volna neki éjszakára.

– Fel a fejjel – bátorította tovább Ziegler Csaba. – Jó csíny volt. Amolyan jópofa diákcsíny.

– Mikor jöttél rá?

– Mindjárt az elején – mondta az orvos. – A mélyen vallásos cukrászmeszter... El is hittem volna. De az a pátosz, ahogy előadtad, az nagyon nem volt hiteles.

Amikor nem sokkal éjfél előtt pezsgőktől pityókásan fölmentek a szobájukba, Maca Schiller Mihály nyakába borult, s könnyekig meghatódva, drámai vallomásban tört ki:

– Eddig is nagyon kedveltelek. De most... most...

– Most mi?

– Azt hiszem, beléd szerettem.

Szerencsére, ennek a hirtelen jött szerelemnek csupán lokális kiterjedése volt; talán az Alpok csúcsainak romantikusan fenséges látványa hívta elő, vagy az idő rövidege miatt kellően meg nem emésztett környezet- és levegőváltás, esetleg a népszerűség és a siker, amely ott-tartózkodásuk utolsó napjait be-

aranyozta. Mert hazaérve, nyoma sem maradt. Úgy látszik, a szerelem, amely oly alattomosan és váratlanul ütött rajta Macán, nem volt hajlandó a boldog és jó módú nyugatról olyan vidékre költözni, ahol az emberek vagy szegények, vagy pedig még szegényebbek.

Lelke mélyén Schiller Mihály örült ennek. Attól, hogy eltöltöttek néhány szép napot külföldön, nem lettek mások. És idehaza sem változott meg a világ. A régi, hűséges és megbízható ügyfelek sem pártoltak el tőlük, s a türelmüket még tovább próbára tenni kész öngyilkosság lett volna. Amint híre ment, hogy hazatértek, már jöttek is szép sorban, mint forrásvízhez a szomjas vadak. Azt a néhány napot odakint pedig Schiller Mihály mintha csupán álmodta volna. Nem is emlegették, mintha szégyellnék. Vagy inkább fordítva. Ha sokat emlegetnék és nosztalgizálnának, előbb-utóbb kénytelenek lennének meggyűlölni azt, amiből itthon élnek. Ügyfeleik kíváncsiságát azzal hátrították el, hogy ez magánügy. Hazatérésükre úgy tekintettek, mint valamiféle kivonulásra a civilizációból, visszatérésre a természetbe, a primitívebb, de mégis ismerős körülmények közé. Mi szebb hát, kérdezte egyszer Schiller Mihály, egy rendezett, gondosan ápolt park, vagy a kusza, burjánzó őserdő? Ő nem tudná eldönteni, mondta. Számára mindenesetre az őserdő jóval ismerősebb. Miután a dolog filozófiai részét így elrendezte magában, nem is vágyott egyelőre idegenbe.

A nyár derekán aztán olyasmi történt, ami jócskán megbolygatta a nyugalomát. Egy délelőtt felhívta őt Király elvtárs. Schiller Mihály gyűlölte, ha álmából zavarták föl, de amikor meghallotta a telefonban Király elvtárs jellegzetes orrhangját, nyomban elszállt belőle az álmoság. Hiába volt bukott ember az egykor nagy hatalmú pártfőnök, Schiller Mihály egy kicsit még mindig tartott tőle.

- Miben állhatok a rendelkezésére? - kérdezte tisztelettudó és alázatos hangon, s arra gondolt, Király elvtárs nyilván szeretne feliratkozni az ügyfelek listájára. Mi lesz ebből? De Király elvtárs gondolatait nem Maca bájai foglalkoztatták.

- Lehet, hogy hamarosan visszaadom a nevét - mondta emelkedett hangon.
- Tartozom magának ezzel.

- Tessék?

Schiller Mihály fülébe is eljutottak azok a kósza hírek, hogy Király elvtárs elmeállapotában az utóbbi időben, enyhén szólva, egyensúlyzavarok mutatkoznak.

- Nincs mit visszaadni nekem - mondta még mindig tisztelettudóan, de egy árnyalattal kisebb alázattal. - Van nekem rendes nevem.

- De nem az igazi - replikázott Király elvtárs.

- Nekem már nagyon régen ez az igazi nevem.

- A futballcsapatok is visszakapták az igazi nevüket.
- Én nem vagyok futballcsapat - mondta már csak leheletnyi alázattal Schiller Mihály. - De mégis... Ha szabadna tudnom, mért éppen most jutott ez az eszébe, Király elvtárs?

Egy pillanatig csak Király elvtárs szuszogását lehetett hallani a kagylóban.

- Elmozdították az áruát - mondta aztán.

- Nem értem.

- Hallgassa meg a híreket. A többit majd megbeszéljük holnap délután - titokzatosan kezdte Király elvtárs, és letette a kagylót.

Schiller Mihály a déli hírekben tudta meg, hogy Gorbacsovot megbuktatták, és Moszkvában javában áll a bál. Sejtelve sem volt, hogy ez az ő számára jó hír-e vagy rossz. Akárhogy törte a fejét, képtelen volt értelmezni a moszkvai puccsot. Annak pedig csöppet sem örült, hogy csekélyisége Király elvtárs látókörébe került. A félelem, mint mondotta, nagy úr.

KOHÁN GYÖRGY: ANYÁM